

СИЛАБУС

Східноєвропейський національний університет імені Лесі України

Медико-біологічний факультет

Кафедра фізіології людини і тварин

Дисципліна: Біологія поведінки людини

Викладач: Козачук Наталія Олександрівна, доктор біологічних наук, професор кафедри фізіології людини і тварин, доцент.

Kozachuk.Nataliya@eenu.edu.ua

Комунікація зі студентами: електронною поштою, на лекціях і лабораторних заняттях згідно розкладу, на консультаціях, в групі у Viber.

Попередні курси: «Анатомія людини», «Фізіологія людини і тварин», «Генетика», «Психологія».

Рекомендовані підручники, інтернет-ресурси:

1. Макарчук М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В. І., Данилов С. А. Психофізіологія: Навчальний посібник К. : ООО «Інтерсервіс», 2011 – 329 с.
2. Макарчук М. Ю., Куценко Т. В. Фізіологія центральної нервової системи – К.: Київський університет, 2011. – 85 с.
3. Жуков Д.А. Биология поведения: гуморальные механизмы. – СПб.: Речь, 2007. – 472 с.
4. Блум Ф., Лейзерсон А., Хофстедтер Л. Мозг, разум и поведение. М., 1988. – 248 с.
5. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 384 с.
6. Роберт Сапольски. Курс лекцій з «Біології поведінки людини»
<https://www.youtube.com/playlist?list=PL8YZyma552VcePhq86dEkohvoTpWPuauk>

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис курсу містить навчальну програму курсу Біологія поведінки людини /укладач Козачук Н.О./, яка розміщена на сайті:

<https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/programa-mag-bpl.pdf>

**Для денної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	09 «Біологія»	Нормативна
	091 «Біологія»	Рік навчання ____5____

Кількість годин/кредитів __120__/_4__	«Біологія» «Магістр»	Семестр_10_-ий__
		Лекції __24__ год.
		Практичні (семінарські) _- _ год.
		Лабораторні __16__ год.
		Індивідуальні __- __ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота __72__ год.
		Консультації __8__ год.
		Форма контролю: екзамен

**Для студентів заочної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	09 «Біологія» 091 «Біологія» «Біологія» «Магістр»	Нормативна
Кількість годин/кредитів __120__/_4__		Рік навчання__6__
		Семестр_12_-ий__
		Лекції __14__ год.
		Практичні (семінарські) _- _ год.
		Лабораторні __6__ год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Індивідуальні __- __ год.
		Самостійна робота __86__ год.
		Консультації__14__ год.
		Форма контролю: екзамен

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у формуванні в студентів уявлення про біологічні основи поведінки людини.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

1. Проаналізувати роль гуморальної та нервової регуляції в поведінці людини.
2. Розглянути роль вроджених і набутих форм поведінки людини.

- Оцінити співвідношення біологічних і соціальних факторів в поведінці людини.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Загальні компетенції	ЗК04. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
Спеціальні (фахові, предметні) компетенції	СК01. Здатність користуватися новітніми досягненнями біології, необхідними для професійної, дослідницької та/або інноваційної діяльності СК03. Здатність користуватися сучасними інформаційними технологіями та аналізувати інформацію в галузі і на межі предметних галузей СК04. Здатність аналізувати і узагальнювати результати досліджень різних рівнів організації живого, біологічних явищ і процесів
Програмні результати навчання	ПРН 1. Володіти базовими категоріями та поняттями спеціальності та застосовувати їх для вирішення професійних завдань. ПРН 14. Використовувати сучасні методичні підходи і технології навчання біології з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів та студентів.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Програма змістових модулів

Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція.

Тема 1. Взаємозв'язок функцій організму

- Біологічні основи поведінки людини.
- Єдність психічного і соматичного.
- Історія розвитку об'єктивної психології.
- Три функції особистості.
- Зв'язок психіки і поведінки з гормонами.

Тема 2. Структура поведінки

Поняття поведінки
Потреби. Співвідношення потреб різних типів.
Поведінковий акт.
Акцептор результату дії. Співставлення отриманого результату і очікуваного.
Індивідуальні особливості поведінкового акту.
Дія гуморальних факторів на різних етапах поведінкового акту.
Психічні стани

Тема 3. Загальна характеристика гуморальної регуляції.

- Порівняльна характеристика нервової та гуморальної регуляції.
- Функціональна класифікація гуморальних факторів.

3. Загальна характеристика гормонів і залоз.
4. Принципи гуморальної регуляції.
5. Механізм гуморальних впливів на поведінку.
6. Полівалентність гормонів.
7. Регуляція за механізмом зворотного зв'язку.
8. Психотропний ефект вуглеводів.
9. Вплив на поведінку надлишку солі в харчовому раціоні.
10. Вплив алкоголю на поведінку.

Тема 4. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.

1. Поняття стресу.
2. Визначення величини стресу.
3. Поведінка під час стресу.
А) зміщена активність;
Б) грумінг
4. Психотропні ефекти стресорних гормонів.
5. Психотропний ефект гормонів як основа передменструального синдрому.
6. Неконтрольований стрес і депресія. Біологічний сенс депресивних станів.

Тема 5. Нервові механізми регуляції поведінки людини

1. Типологія вищої нервової діяльності.
2. Співвідношення вроджених та набутих форм поведінки людини.

Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект

Тема 6. Психологічні типи. Соціальна поведінка.

1. Загальні уявлення про психологічні типи.
2. Генетична детермінованість психологічного типу.
3. Ендокринні особливості психологічних типів А і Б.
4. Соціальна поведінка.
5. Ієрархія в соціальній поведінці.
6. Гормони і соціальний ранг.
7. Агресивна поведінка і гормони. Біологічний сенс агресивності.
8. Афіліативна поведінка.
9. Роль гормонів в батьківській поведінці.
10. Копулятивна поведінка.
11. Роль феромонів у поведінці.

Тема 7. Поняття статі людини.

1. Хромосомний етап формування статі людини.
2. Гонадний етап формування статі людини.
3. Соматичний етап формування статі людини.
4. Нейронний етап формування статі людини.
5. Соціальний етап формування статі людини.
6. Можливі наслідки розузгодження етапів.

Тема 8. Фундаментальні відмінності двох статей.

1. Біологічна доцільність існування двох статей.
2. Генетична стабільність та індивідуальна пластичність жінок.

3. Стійкість чоловіків до стресу.
4. Нагромадження ресурсів і «циклювання» у жінок.
5. Чоловічі і жіночі психологічні типи.
6. Соціальний сенс існування двох статей.
7. Роль біоритмів в поведінці чоловіків і жінок.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Для студентів денної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція					
Тема 1. Взаємозв'язок функцій організму	12	2	-	1	9
Тема 2. Структура поведінки	14	4		1	9
Тема 3. Загальна характеристика гуморальної регуляції.	12	2	-	1	9
Тема 4. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.	14	4	-	1	9
Тема 5. Нервові механізми регуляції поведінки людини	26	4	12	1	9
Разом за змістовим модулем 1	78	16	12	5	45
Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект					
Тема 6. Психологічні типи. Соціальна поведінка.	16	2	4	1	9
Тема 7. Поняття статі людини.	12	2	-	1	9
Тема 8. Фундаментальні відмінності двох статей.	14	4	-	1	9
Разом за змістовим модулем 2	42	8	4	3	27
Усього годин	120	24	16	8	72

Для студентів заочної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Поведінка людини: нервово-гуморальна регуляція					
Тема 1. Взаємозв’язок функцій організму	15	1	-	2	12
Тема 2. Структура поведінки	14	2	-	2	10
Тема 3. Загальна характеристика гуморальної регуляції.	15	1	-	2	12
Тема 4. Комплексні приклади психотропного ефекту гормонів: стрес і передменструальний синдром.	15	2	-	1	12
Тема 5. Нервові механізми регуляції поведінки людини	15	2	2	1	10
Разом за змістовим модулем 1	74	8	2	8	56
Змістовий модуль 2. Статеві відмінності поведінки людини: соціально-біологічний аспект					
Тема 6. Психологічні типи. Соціальна поведінка.	18	2	4	2	10
Тема 7. Поняття статі людини.	14	2	-	2	10
Тема 8. Фундаментальні відмінності двох статей.	14	2	-	2	10
Разом за змістовим модулем 2	46	6	4	6	30
Усього годин	120	14	6	14	86

4.3. Теми лабораторних занять

1. Електрофізіологічні кореляти мотиваційного забезпечення психічних функцій
2. Вивчення емоційних реакцій людини методом ВП
3. Дослідження функціональних станів (на основі ЕЕГ).
4. Дослідження уваги за допомогою ефекту Струпа.
5. Психофізіологічні показники центральної організації простого рухового акту в парадигмі ERP Go/NoGo
6. Визначення типу поведінки за характером регуляції серцево-судинної системи
7. Діагностика ригідного/гнучкого пізнавального контролю
8. Дослідження особливостей сприйняття.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Психотропний ефект гормонів як основа перед менструального синдрому.

2. Неконтрольований стрес і депресія. Біологічний сенс депресивних станів.
3. Можливі наслідки розузгодження етапів формування статі
4. Біологічний сенс депресивних станів.
5. Роль біоритмів в поведінці чоловіків і жінок.
6. Співвідношення потреб різних типів.
7. Психічні стани
8. Порівняльна характеристика нервової та гуморальної регуляції.
9. Функціональна класифікація гуморальних факторів.
10. Загальна характеристика гормонів і залоз.
11. Принципи гуморальної регуляції.
12. Афіліативна поведінка.
13. Роль гормонів в батьківській поведінці.
14. Копулятивна поведінка.
15. Роль феромонів у поведінці.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ) ІНДЗ не передбачене.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Для студентів денної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Поточний контроль (маx = 40 балів)		Модульний контроль (маx = 60 балів)		Загальна кількість балів
T5	T6	МКР№1	МКР№2	100
30	10	30	30	

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань, які оцінюються 4 балами (всього 32 бали).

Практичні навички (виконання лабораторної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт – 1 бал (всього 8 балів). Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язування тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, лабораторних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (всього 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – екзамен.

Для студентів заочної форми навчання спеціальності 01 «Освіта/Педагогіка»
освітньої програми 014 «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

Поточний контроль (маx = 40 балів)		Модульний контроль		Загальна кількість
---------------------------------------	--	--------------------	--	--------------------

			(мах = 60 балів)		балів
T4	T6	Сам.роб.	МКР№1	МКР№2	100
10	20	10	30	30	

Поточний контроль знань здійснюється шляхом виконання тестових завдань, які оцінюються 6 балами.

Практичні навички (виконання лабораторної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт – 4 бали. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

За самостійну роботу студент може максимально отримати 10 балів.

Проміжний контроль (модульна контрольна робота) проводиться письмово. Модульний зріз передбачає розв'язання тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за один модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи).

Підсумковий контроль – екзамен.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Не зараховано (з можливістю повторного складання)

9. Перелік питань до екзамену

1. Три функції особистості.
2. Зв'язок психіки і поведінки з гормонами.
3. Історія розвитку об'єктивної психології.
4. Функціональна класифікація гуморальних факторів.
5. Загальна характеристика гормонів і залоз.
6. Принципи гуморальної регуляції.
7. Механізм гормональних впливів на поведінку.

8. Порівняльна характеристика нервової та гуморальної регуляції.
9. Функціональна класифікація гуморальних факторів.
10. Загальна характеристика гормонів і залоз.
11. Принципи гуморальної регуляції.
12. Механізм гуморальних впливів на поведінку.
13. Полівалентність гормонів.
14. Регуляція за механізмом зворотного зв'язку.
15. Психотропний ефект вуглеводів.
16. Вплив на поведінку надлишку солі в харчовому раціоні.
17. Вплив алкоголю на поведінку.
18. Поняття поведінки
19. Потреби.
20. Співвідношення потреб різних типів.
21. Поведінковий акт.
22. Акцептор результату дії. Співставлення отриманого результату і очікуваного.
23. Індивідуальні особливості поведінкового акту.
24. Дія гуморальних факторів на різних етапах поведінкового акту.
25. Психічні стани
26. Поняття стресу. Визначення величини стресу.
27. Поведінка під час стресу: зміщена активність; грумінг
28. Психотропні ефекти стресорних гормонів.
29. Психотропний ефект гормонів як основа перед менструального синдрому.
30. Неконтрольований стрес і депресія. Біологічний сенс депресивних станів.
31. Типологія вищої нервової діяльності.
32. Співвідношення вроджених та набутих форм поведінки людини.
33. Загальні уявлення про психологічні типи.
34. Генетична детермінованість психологічного типу.
35. Ендокринні особливості психологічних типів А і Б.
36. Соціальна поведінка.
37. Ієрархія в соціальній поведінці.
38. Гормони і соціальний ранг.
39. Агресивна поведінка і гормони. Біологічний сенс агресивності.
40. Афіліативна поведінка.
41. Роль гормонів в батьківській поведінці.
42. Копулятивна поведінка.
43. Роль феромонів у поведінці.
44. Хромосомний етап формування статі людини.
45. Гонадний етап формування статі людини.
46. Соматичний етап формування статі людини.
47. Нейронний етап формування статі людини.
48. Соціальний етап формування статі людини.
49. Можливі наслідки розузгодження етапів.
50. Біологічна доцільність існування двох статей.
51. Генетична стабільність та індивідуальна пластичність жінок.
52. Стійкість чоловіків до стресу.
53. Нагромадження ресурсів і «циклювання» у жінок.
54. Чоловічі і жіночі психологічні типи.
55. Соціальний сенс існування двох статей.
56. Роль біоритмів в поведінці чоловіків і жінок.

ОПИС ПОЛІТИКИ ВИКЛАДАЧА ЩОДО СТУДЕНТА

Студентам надаються презентації і/або тексти лекцій через групу у Viber.

Лабораторні заняття студент відпрацьовує з лаборантом кафедри незалежно від причини пропуску. Здача теоретичного матеріалу для отримання балів здійснюється викладачеві у випадку пропуску з поважної причини.

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу СНУ: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Розклад консультацій. Консультації проводяться згідно розкладу, що розміщений на дошці оголошень кафедри фізіології людини і тварин.